Dezvoltarea abilităților de comunicare la elevii cu dizabilități intelectuale

Ioana Delia ȚÎRLEA¹ Simona Rodica ABRUDAN²

Abstract

This article presents the importance of the constant use of a programme based on the reading of images in the activities of language therapy for the development of communication skills in students with intellectual disabilities.

The first part of the paper presents the particularities of the students with intellectual disability, respectively the particularities of the language and the communication, as well as implications in the educational process. The second part illustrates the analysis of the data obtained as a result of the implementation of the reading program after images in the activities of speech disorder therapy. The objectives, hypothesis and expected results are described.

The design of the study is based on the final results with the initial outcomes after the intervention programme was applied. The data obtained show that the activities determines positive effects in the development of communication skills, the use of a richer vocabulary, the more complex expression.

Keywords: communication skills, intellectual disabilities, verbal communication, special education, speech therapy, reading image

Introducere

Se știe că indiciul cel mai frecvent de nedezvoltare normală a copilului în primii ani de viață este apariția întârziată a vorbirii. De regulă, copilul normal pronunță primele cuvinte în jurul vârstei de un an, pe când la copiii cu dizabilități intelectuale s-a constatat că apariția vorbirii se produce în jurul vârstei de doi ani. Rămânerea în urmă a copiilor cu dizabilități intelectuale apare și în mod mai evident când vorbirea începe să se desfășoare în propoziții abia la vârsta de trei ani.

În ceea ce privește tulburările de limbaj, se consideră că, în general, nu există la copiii cu dizabilități intelectuale tulburări de limbaj cu caracter patognomonic, adică tulburări care nu le întâlnim și la copiii dezvoltați normal. Prima deosebire constă în faptul că, la copiii cu dizabilități intelectuale se mențin și la o vârstă mai înaintată sau chiar nu dispar deloc.

Copiii cu dizabilități intelectuale prezintă deficiențe ale limbajului sub mai multe aspecte cum ar fi: al percepției și înțelegerii vorbirii interlocutorului, al volumului vocabularului, al complexității frazelor, al expresivității vorbirii, al articulării sunetelor, al fluenței și ritmului vorbirii și nu în ultimul rând al mijloacelor auxiliare de comunicare. Cu cât gradul de dizabilitate este mai pronunțat, cu atât frecvența tulburărilor de limbaj este mai mare.

Dezvoltarea abilităților de comunicare la elevii cu dizabilități intelectuale este primordial necesară pentru dezvoltarea globală a acestuia, pentru integrarea sa în societate, pentru dezvoltarea cognitivă și pentru a putea face față provocărilor zilnice.

Lucrarea de față determină importanța utilizării constante a unui program bazat pe lectura de imagini în cadrul activităților de terapie a limbajului pentru dezvoltarea

abilităților de comunicare la elevii cu dizabilități intelectuale.

Abordarea teoretică a dizabilității intelectuale

Asociația Americană a Dizabilităților Intelectuale și de Dezvoltare (AAIDD) propune următoarea definiție a dizabilității mintale: dizabilitatea intelectuală este caracterizată prin limitări semnificative atât în funcționarea intelectuală, cât și în comportamentul adaptativ care se exprimă în domeniile cognitiv, social și practic.

Altfel spus, dizabilitatea intelectuală reprezintă un complex de aspecte foarte diverse, și se va vedea în continuare, că diversitatea se datorează atât specificului dizabilității în sine, cât și cauzelor acesteia, a gradelor de severitate sau a complicațiilor. Oricum, numitorul comun al acestor aspecte este inabilitatea individului de a realiza activități, comportamente sau operații ale gândirii într-un mod similar ca nivel cu cel al indivizilor de aceeași vârstă și situație culturală, iar acest fapt este posibil datorită unei dezvoltări cognitive, încetinire și a unei reduceri semnificative a capacităților psihice.

Etiologia dizabilității intelectuale sau a deficienței mintale diferă de etiologiile altor maladii datorate naturii sale complexe și variate. Totuși, există 3 factori meniți să dezvăluie originea și evoluția dizabilității intelectuale, care stau la baza cauzelor dezvoltării acesteia: ereditatea, mediul, educația. Apar, așadar, factorii des întâlniți: biologici, psihologici și sociali.

Clasificarea dizabilităților intelectuale, cea mai recentă este dată de DSM-5, în funcție de nivelul severității dizabilității:

dizabilitate intelectuală ușoară, dizabilitate intelectuală moderată, dizabilitate intelectuală severă și profundă.

Trăsăturile specifice persoanelor cu dizabilitate intelectuală sunt (Radu, 1979; Chiperi, 2015): limitarea zonei proximei dezvoltări; rigiditatea, vâscozitatea genetică, heterocronia oligofrenică, fragilitatea în construcția personalității, fragilitatea și labilitatea conduitei verbale.

Particularități ale elevilor cu dizabilitate intelectuală și implicații în procesul educațional

În cazul persoanelor cu dizabilitate intelectuală, apar o serie de afecțiuni care interacționează cu celelalte funcții și procese psihice și determină diminuarea eficienței intelectuale sub nivelul minim al adaptabilității.

Pe lângă caracteristicile anterior prezentate (vâscozitate, rigiditate), la persoanele cu dizabilitate intelectuală mai apar anumite trăsături ca urmare a lătoriei și nesiguranței dezvoltării sale psihice.

O trăsătură considerabilă este inerția proceselor gândirii care determină dificultăți în abstractizare și generalizare, dar și diminuarea capacității de analiză și sinteză. La elevi, procesul se poate manifesta sub forma persistenței concretismului în gândire, aceștia având nevoie de dovezi concrete pentru a înțelege o noțiune.

Inconsecvența gândirii reprezintă o caracteristică a elevilor cu dizabilitate intelectuală ușoară care constă în faptul că aceștia nu rămân fideli unui mod de rezolvare de probleme, nu corectează o greșală atunci când o observă, ci continuă sarcina în mod greșit.

Astfel că, elevii cu dizabilitate intelectuală adesea tind să se grăbească în efectuarea unor sarcini, în loc să judece modul în care ar putea să rezolve problema mai eficient.

La școlari se mai întâlnesc adesea activități repetitive, perseverări, aceștia preferând activitatea în care nu e nevoie să-și utilizeze atât de mult gândirea, limitându-se în a se încadra în situații simple în care tot ce fac este să reproducă sau să imite.

Limbajul este un indiciu bun de luat în calcul în ceea ce privește dezvoltarea copilului. S-a observat că la copiii cu dizabilitate intelectuală, apare cu întârziere față de copiii cu aceeași vârstă mintală fără dizabilități, primele cuvinte izolate, primele propoziții și apariția vorbirii ca mod de exprimare principal.

Dificultățile din cadrul limbajului sunt strâns legate de: percepția și înțelegerea sunetelor, a vorbirii, scris - cititul, complexitatea vorbirii, gradul de exprimare, articularea, fonația și ritmul vorbirii, vocabular.

Desigur că, pe măsură ce gradul de severitate al dizabilității intelectuale este mai mare, pe atât sunt mai grave și mai multe dificultățile de limbaj.

Memoria este un proces complex, interrelațional cu celelalte procese psihice, care asigură o bună organizare a vieții și o adaptare prin asocierea trecutului cu prezentul pentru a îmbunătăți viitorul. Fără memorie nu ar exista învățare, personalitate, conștiință.

Fidelitatea redusă a memoriei este o altă caracteristică specifică a elevilor cu dizabilitate intelectuală. Aceasta se manifestă prin faptul că elevul, ca urmare a uitării nu reproduce exact ceea ce a

memorat. Decalajele între ceea ce reproduce și ceea ce a memorat pot fi destul de mari, mai ales că fidelitatea redusă este influențată și de situațiile în care elevul confundă informațiile care sunt sau provin din situații similare.

La unii indivizi cu dizabilitate intelectuală apare hipermnezia, adică abilitatea crescută a acestora de a memora un volum mai mare de cifre, adrese, nume sau orice alte lucruri care nu au sens de învățare. Această trăsătură a fost pusă pe seama memoriei mecanice și s-a constatat că e doar o exprimare a stării patologice.

Imaginația este un proces superior, în strânsă relație cu gândirea, dar și cu celelalte procese psihice, care creează originalitatea individului, susține organizarea și operarea tuturor informațiilor mintale în vederea realizării proiectelor de orice fel dorite de individ.

Imaginația conlucrează cu mai multe operații precum analiza, sinteza, clasificarea, comparația, anticiparea, substituirea. Ea poate fi: voluntară sau involuntară, activă sau pasivă, artistică sau tehnică; reproductivă sau creatoare.

Atenția îndeplinește următoarele funcții de pregătire și orientare a individului în vederea unei activități, de detectare și selectare a obiectului acțiunii, de fixare și menținere în câmpul conștiinței a scopului, mijloacelor și motivației acțiunii, de înregistrare și evaluare a rezultatelor acțiunii.

Motricitatea e în strânsă dependență cu gradul de severitate al dizabilității. Forța, precizia, viteza, coordonarea, prehensiunea sunt abilități inferioare deoarece mișcările sunt legate de

psihismul individului (nu este suficientă forța și dezvoltarea fizică).

Lateralitatea este afectată, se fixează cu întârziere sau este încrucișată (dominantă pentru mână, ochi, picior), rău afirmată și duce la întârzieri în plan lexico-grafic.

Reglarea forței mișcărilor este deficitară (insuficiența senzațiilor kinestezice), persoana prezentând mișcări stereotipe (mai frecvente cu cât dizabilitatea este mai gravă – sub 60 coeficient de inteligență sunt incapabili de mișcări de precizie). Într-un mediu de viață stimulativ se pot elabora motivații gradate și abilități pentru stimularea procesului educativ.

Particularități ale limbajului și comunicării la copiii cu dizabilități intelectuale

Majoritatea elevilor cu dizabilitate intelectuală prezintă întârzieri și tulburări nespecifice, atât în sfera limbajului oral, cât și în cea a limbajului scris. Cercetările au demonstrat că, tulburările din sfera limbajului oral dețin frecvența cea mai mare la această categorie de copii, ele stând la baza majorității tulburărilor de comunicare, pe care aceștia le prezintă. Tulburările de limbaj se manifestă la copiii cu dizabilități intelectuale sub variate aspecte: al perceperii și înțelegerii vorbirii interlocutorului, al volumului vocabularului, al complexității frazelor utilizate, al expresivității vorbirii, al articulării, foneticii și ritmului vorbirii.

Structurarea fonetico-fonologică. Sub aspect structural, dezvoltarea laturii fonetico-fonologică la copilul cu dizabilitate intelectuală nu este semnificativ diferită față de a celui cu dezvoltare dezvoltat tipic, aspecte diferențiatore fiind identificate la nivelul temporal al achiziției.

Aspecte ale dezvoltării presemantice. Dezvoltarea la nivel sonor, la fel ca și la interacțiunile părinte-copil din primul an de viață, se constituie în fundamentul structurării/ dezvoltării funcției social-comunicative. Astfel, interacțiunile reciproce părinte-copil, interacțiuni diadice (cele care au loc în intervalul 0-5 luni) se pot transforma în interacțiuni triadice (în intervalul 6-18 luni).

Particularități morfologice. La copiii cu dizabilitate intelectuală structurarea morfematică este deficitară. Copilul cu dezvoltare tipică își însușește morfemele în intervalul 3-10 ani, iar copilul cu dizabilitate intelectuală prezintă o mare întârziere la acest nivel al limbajului, dezvoltarea lui morfologică rămânând incompletă.

Particularități semantice. Primele cuvinte care apar în vocabularul copiilor cu dizabilitate mintală sunt identificabile în jurul vârstei de 18-30 luni. Aceștia achiziționează mai întâi cuvintele sociale apoi cele relaționale. Capacitatea receptivă a copiilor cu dizabilitate intelectuală este identificabilă, în ceea ce privește înțelegerea numelor obiectelor, în jurul vârstei de 13-21 luni, similar cu manifestarea înțelegerii numelor obiectelor de către copii cu dezvoltare tipică.

Particularități sintactice. Copiii cu dizabilități intelectuale încep să combine 2 sau 3 cuvinte înainte de vârsta de 4-5 ani, vârstă la care copiii cu dezvoltare tipică își perfecționează construcțiile lingvistice, fiind evidentă tendința de abandonare a formelor sintactice incorecte în favoarea celor corecte.

Metodologia cercetării

Scopul cercetării

Această cercetare urmărește să determine importanța utilizării constante a unui program bazat pe lectura de imagini în cadrul activităților de terapie a limbajului pentru dezvoltarea abilităților de comunicare la elevii cu dizabilități intelectuale.

Obiectivele cercetării

Stabilirea nivelului de dezvoltare a abilităților de comunicare ale copiilor din clasa a II-a.

Elaborarea unui program de dezvoltare a abilităților de comunicare, care să cuprindă lectura de imagini, prin intermediul cărora se va urmări îmbunătățirea abilităților de comunicare ale elevilor cu dizabilități intelectuale.

Implementarea programului de dezvoltare a abilităților de comunicare, care să cuprindă lectura de imagini, prin intermediul cărora se va urmări îmbunătățirea abilităților de comunicare la elevii cu dizabilități intelectuale din clasa a II-a.

Stabilirea nivelului de dezvoltare a abilităților de comunicare ale elevilor din clasa a II-a, în urma implementării programului terapeutic, în cadrul căruia s-a utilizat lectura de imagini.

Ipoteza cercetării de la care am pornit în lucrarea de față este: utilizarea constantă unui program de terapie a tulburărilor de limbaj bazat pe lectura de imagini conduce la dezvoltarea abilităților de comunicare la elevii cu dizabilități intelectuale. Cu alte cuvinte, implicarea elevilor cu dizabilități în astfel de activități determină efecte pozitive semnificative în

planul dezvoltării abilităților de comunicare.

Variabila independentă (VI) este reprezentată de utilizarea frecventă a programului terapeutic bazat pe lectura de imagini.

Variabila dependentă (VD) este reprezentată de nivelul funcțional de dezvoltare a abilităților de comunicare al elevilor cu dizabilități intelectuale.

Lotul de participanți

Lotul de participanți este format din 5 elevi cu dizabilități intelectuale cu vârste cuprinse între 8 și 9 ani, înscriși în clasa a II-a. Dintre aceștia, 4 elevi sunt de sex feminin și 1 elev de sex masculin.

Prezentarea metodelor folosite

Alegerea metodelor de cercetare a fost făcută în funcție de caracteristica procesului studiat, de abordabilitatea metodelor și tehnicilor, de existența instrumentelor de investigație potrivite. Am optat pentru următoarele metode: observația; experimentul psihopedagogic; studiul de caz; metode statistice de interpretare a rezultatelor.

Analiza și interpretarea datelor

Cercetarea a urmărit impactul pozitiv al lecturii de imagini în dezvoltarea abilităților de comunicare la elevii cu dizabilități intelectuale. Aceasta s-a desfășurat în trei etape:

etapa inițială (pre-experimentală)

etapa de implementare a programului de lectură de imagini (experimentală)

etapa finală (post-experimentală)

Etapa pre-experimentală presupune testarea nivelului inițial de dezvoltare a

abilităților de comunicare ale elevilor cu dizabilitate intelectuală din clasa a II-a. Am aplicat Proba de evaluare a abilităților morfologice în limba română (PEAMLR), Bodea- Hațegan (2014), Testul de evaluare a dezvoltării limbajului (Test of Language Development- TOLD), autori D. Hammill și P. Newcomer (1997) și Scala Webster.

Etapa experimentală

A constat în aplicarea programului de lectură de imagini, un set de 50 de cartonașe cu adjective și un set de 50 de cartonașe cu acțiuni.

Elevii au avut ca sarcină:

- identificarea caracteristicilor obiectelor din imagine în contextul noțiunilor opuse pe o gradare a dificultății de la ușor la dificil
- recunoașterea formelor de singular/plural ale obiectelor din imagine;
- transpunerea caracteristicilor obiectelor nou însușite și altor obiecte familiare;
- identificarea acțiunii din imagine;
- denumirea acțiunii din imagine;
- identificarea contextului acțiunii;
- formularea răspunsurilor, folosind enunțuri corecte din punct de vedere gramatical, asociind acțiunea ilustrată în imagini cu cuvinte proprii;

Etapa post-experimentală

Această etapă a constat în reaplicarea probelor folosite în etapa pre-experimentală, pentru a compara rezultatele obținute în această etapă cu cele din etapa inițială, urmărindu-se eficiența activităților desfășurate în vederea dezvoltării abilităților de comunicare. Rezultatele obținute și în

această etapă le voi prezenta în cadrul fiecărui studiu de caz.

Studiu de caz

Date de identificare a cazului

Numele și prenumele: R.D.

Sex: feminin

Data și locul nașterii: 23.02.2009, Huedin

Diagnostic: intelect de limită, tulburări nespecifice de limbaj în contextul limitării intelectului. Perturbarea atenției și activității. Tulburări instrumentale mixte

Evaluare psihologică: eficiența activității cognitive se află la nivelul intelectului liminar, cu un IQ de 78, cu tulburări instrumentale și perturbarea atenției și activității.

Date familiale: D. face parte dintr-o familie dezorganizată. Este crescută de mama sa, împreună cu fratele mai mic. Tatăl a părăsit familia și nu mai știu nimic despre el. Sarcina a decurs fără probleme, nașterea a fost realizată la termen. Situația socio-economică a familiei este nesatisfăcătoare. Locuința familiei este reprezentată de o casă cu o bucătărie, hol și o cameră în care dorm.

Veniturile familiei însumează alocațiile copiilor și pensia de handicap a mamei care are o problemă de locomotie. Climatul familial nu este unul armonios și suportiv pentru copii. Atitudinea familiei față de D. este lipsită de constanță în stabilirea și respectarea unor reguli și consecințe. De multe ori, a fost văzută în oraș la cerșit împreună cu fratele ei.

Traseu educațional: D. a frecventat sporadic Grădinița, a fost înscrisă în clasa pregătitoare la L.T."O.Goga" Huedin unde a promovat clasa pregătitoare și clasa I, în

clasa a doua a rămas repetentă. Din clasa a II-a a fost înscrisă la Școala Gimnazială Specială Huedin, la cererea mamei.

Evaluare inițială: Rezultatele obținute în urma evaluării inițiale oferă date de referință cu privire la profilul de dezvoltare a limbajului și a comunicării copilului și reprezintă un reper în compararea rezultatelor și eficiența programului de intervenție, bazat pe lectura de imagini. Au fost folosite următoarele instrumente de evaluare: Proba de evaluare a abilităților morfologice în limba română (PEAMLR), Testul de evaluare a dezvoltării limbajului (Test of Language Development- TOLD) și scala Webster.

Rezultatele obținute:

În urma aplicării Probei de evaluare a abilităților morfologice în limba română (PEAMLR), eleva a obținut scorul total de 56 de puncte în etapa inițială, ceea ce corespunde percentilului 6. Subiectul întâmpină dificultăți la nivelul următoarelor categorii morfologice: categorii morfemice care definesc verbul (mod, timp, diateză); prepoziții compuse; conjuncții coordonatoare; morfeme derivate; morfeme suprasegmentale; categoriile morfematice care asigură performanțe crescute sunt: articol; gen; pronume; numeral cardinal; numeral ordinal.

După aplicarea programului de intervenție, R.D. a obținut 62 de puncte, ceea ce corespunde percentilului 6.

La Testul de evaluare a dezvoltării limbajului (Test of Language Development- TOLD), rezultatele obținute sunt:

- subtest vocabular cu suport imagistic, D. ajunge până la itemul 20
- subtest vocabular oral, D. răspunde corect la 17 itemi
- subtest comprehensiune gramaticală, D. a parcurs 18 de itemi
- subtest discriminarea cuvintelor, D. a parcurs 15 itemi;
- subtestul pronunția cuvintelor, D. a parcurs 15 itemi;
- subtestul completarea lacunelor cu forme gramaticale adecvate, D. a parcurs 19 de itemi
- subtestul de reproducere a propozițiilor, D. a parcurs 20 de itemi.

Rezultatele obținute în urma aplicării scalei Webster:

- subscala Limbaj Pragmatic: comunicare funcțională -FUN: E. a evoluat până la itemul 40.
- subscala Limbaj receptiv (REC): parcurge itemii până la 51.
- subscala Limbaj expresiv (EXP): itemii sunt parcurși până la 27.

Profilul de dezvoltare al limbajului și comunicării

Eleva R.D. prezintă tulburări de pronunție și articulare la nivelul fonemelor r, l, ă și ȝ. Sunetele sunt emise corect izolat, dar nu sunt fixate și consolidate în vorbirea curentă. În momentul în care i se atrage atenția asupra modului de pronunție a cuvintelor, eleva se autocorectează. Eleva este comunicativă într-un mod selectiv. Are un vocabular săracăcios, marcat de prezența unor cuvinte din mediul său de proveniență, prezintă dezacorduri gramaticale și utilizarea eronată a formelor articolului hotărât și nehotărât, respectiv folosirea corectă a genului feminin și masculin.

Are dificultăți în folosirea timpului viitor sau în raportarea la evenimente viitoare. Poate să descrie obiectele familiare sau să le recunoască după anumite caracteristici indicate. Își poate concentra atenția aproximativ 5 minute atunci când i se citește o poveste, iar ulterior are dificultăți în redarea ei verbală. Poate reda conținutul poveștii cu ajutorul imaginilor fără a întâmpina dificultăți majore.

Eleva susține conversații cu copiii sau adulții, vorbește la telefon cu persoanele semnificative. Pe parcursul conversației, caută și menține contactul vizual cu interlocutorul. Dacă se supără, are tendința de a pedepsi interlocutorul prin refuzarea contactului vizual- se întoarce cu spatele și folosește gesturi. Este atentă la schimburile de replici dintre adulți pe durata unei conversații. Dacă se plictisește pe durata conversației adulților, atrage atenția asupra sa prin gesturi.

Limbajul receptiv este mai dezvoltat decât limbajul expresiv. Înțelege o gamă largă de propoziții complexe. Răspunde adecvat la propoziții simple referitoare la un context care nu este apropiat. Înțelege referințele la timp, indicate prin timpurile verbale chiar dacă nu le folosește corect în vorbirea curentă. Limbajul expresiv este caracterizat de producerea corectă a unei suite de structuri care fac referire la context și la evenimentele trecute. Folosește în vorbire forme negative prescurtate și pronume.

Limbajul este uneori neintelegibil datorită tulburărilor de pronunție și articulare. Pe fondul dorinței de a spune cât mai multe lucruri în timpul discuțiilor, R.D. prezintă tendința de a repeta primele silabe din cuvânt și nu articulează corect toate sunetele. Numărul cuvintele clar

identificabile este redus, fiind inteligibile cuvintele monosilabice și bisilabice. Se autocorectează dacă i se atrage atenția.

În cazul unor noțiuni abstracte sau a unei solicitări de a explica ceva concret, D. oferă informații inexacte și dezorganizate. Abilitățile narative nu sunt dezvoltate, secvențele prezentate fiind neclare și fragmentate, exprimate prin cuvinte izolate și gesturi. Emoțiile sunt exprimate la nivel comportamental, fiind prezente dificultăți în explicarea modului în care se simte și de ce. Pentru a i se atrage atenția, este suficientă atingerea sau enunțarea numelui.

Nu înțelege expresiile și structurile ideomactice. D. nu prezintă tendința de a negocia, dacă nu i se face pe plac, renunță și se retrage. Sub aspectul interacțiunii și comunicării sociale, D. manifestă interes pentru interacțiune doar cu copiii și adulții cunoscuți. Reușește să mențină interacțiunea atâta timp cât este păstrat un subiect de interes. Nu reușește să ofere o imagine de ansamblu completă asupra unei situații. În cazul în care apare un blocaj în timpul conversației, are tendința de a se prefăca că este vina interlocutorului. O conversație o încheie într-un mod brusc, brutal, se întoarce cu spatele și pleacă. În timpul jocului, are tendința de a organiza grupul de copii. D. respectă regulile sociale (salutul, spune "Te rog" și "Mulțumesc") în funcție de dispoziția sa emoțională la momentul dat.

Programul de intervenție este structurat în baza evaluării inițiale realizate, precum și a intereselor elevei. Obiectivele au fost propuse pe o perioadă de 10 săptămâni. Activitățile desfășurate cu D. sunt descrise în planul general de dezvoltare și au fost dezvoltate în baza obiectivelor de mai jos.

Mediile și contextele de desfășurare au fost variate, urmărindu-se generalizarea noilor achiziții.

Obiectivele planului de intervenție se referă la creșterea inteligibilității vorbirii; eliminarea tendinței de a omite cuvinte din cadrul propozițiilor; dezvoltarea volumului vocabularului; dezvoltarea abilităților de interacțiune socială; susținerea unei conversații cu persoane nefamiliare. Activitățile desfășurate au avut caracter ludic, fiind organizate sub forma unor jocuri de rol, pe baza imaginilor de pe cartonașe. Elevei i s-a oferit posibilitatea de a alege ordinea de parcurgere a acestora, pe fondul nivelului crescut de rezistență și lipsă a motivației. Ca metode de lucru au fost folosite explicația, demonstrația și exercițiul.

Evaluarea finală În cadrul evaluării finale, au fost utilizate aceleași instrumente de evaluare. Analiza datelor indică o îmbunătățire în ariile de dezvoltare a comunicării și limbajului.

La Proba de evaluare a abilităților morfologice în limba română, în etapa finală, eleva R.D. a obținut 62 de puncte, ceea ce corespunde percentilului 6. Acest fapt arată un mic progres în ceea ce privește abilitățile lingvistice și morfologice, ce ar putea fi pus pe seama activităților incluse în programul de intervenție.

La Testul de evaluare a dezvoltării limbajului (Test of Language Development- TOLD), rezultatele obținute sunt:

- subtest vocabular cu suport imagistic, D. ajunge până la itemul 23
- subtest vocabular oral, D. răspunde corect la 18 itemi
- subtest comprehensiune gramaticală, D. a parcurs 19 de itemi

- subtest discriminarea cuvintelor, D. a parcurs 18 itemi;
- subtestul pronunția cuvintelor, D. a parcurs 17 itemi;
- subtestul completarea lacunelor cu forme gramaticale adecvate, D. a parcurs 20 de itemi
- subtestul de reproducere a propozițiilor, D. a parcurs 22 de itemi.

Rezultatele obținute în urma aplicării scalei Webster:

- subscala Limbaj Pragmatic: comunicare funcțională- FUN: D. a evoluat până la itemul 42.
- subscala Limbaj receptiv (REC): parcurge itemii până la 54.
- subscala Limbaj expresiv (EXP): itemii sunt parcurși până la 30

Sub aspectul comunicării funcționale, se observă tendința de a iniția și susține o conversație cu alte persoane, fapt nerealizat înainte de intervenție. D. dă dovadă de mai multă încredere în abilitățile proprii de comunicare și caută să inițieze o discuție cu persoane mai puțin familiare din școală. De asemenea, inițiază dialoguri folosind o gamă largă de funcții- întreabă și răspunde la întrebări, își așteaptă rândul la replică, susține interacțiunea prin contact vizual și replici, atât verbale, cât și nonverbale.

La nivelul limbajului receptiv, se evidențiază capacitatea de a urmări o conversație care nu vizează obiecte concrete sau din imediata apropiere. La nivelul limbajului expresiv și a clarității limbajului se remarcă o creștere a inteligibilității vorbirii. D. acordă mai o mare atenție modului de a articula cuvinte, înțelegând că cei din jur înțeleg mai bine ceea ce a spus când „este atentă cum vorbește”.

R.D. manifestă interes pentru interacțiune, încearcă să depășească blocajele apărute în conversație, reușește să își aștepte rândul la replică, numărul întreruperilor interlocutorului scăzând. Conversația o încheie brusc, dar își ia la revedere de la interlocutor, spre deosebire de modalitatea precedentă inadecvată de întrerupere a conversației.

Concluzii

Activitățile desfășurate cu D. au contribuit la dezvoltarea unor deprinderi de comunicare, limitate însă de tulburarea de pronunție și articulare. Progrese semnificative s-au înregistrat în stabilirea unor interacțiuni pozitive cu ceilalți copii și creșterea încrederii în sine; D. prezintă mai multă încredere în capacitatea sa de a se exprima și de a se face înțeleasă.

Concluziile cercetării

Elevul cu dizabilități intelectuale trebuie respectat ca persoană cu drepturi depline, nimic nu trebuie să îi pună în pericol dezvoltarea.

Ipoteza cercetării care susține că utilizarea constantă unui program de terapie a tulburărilor de limbaj bazat pe lectura de imagini conduce la dezvoltarea abilităților de comunicare la elevii cu dizabilități intelectuale a fost confirmată.

În urma analizei comparative a rezultatelor obținute în etapa pre-experimentală și etapa post-experimentală, demersul de cercetare propus a fost confirmat. Elevii au făcut progrese în ceea ce privește dezvoltarea abilităților de comunicare, utilizarea unui vocabular mai bogat este notabilă, exprimarea este mai completă.

Prezentul studiu are ca limită numărul redus de participanți la cercetare. Se propune ca într-o cercetare viitoare să fie conduse studii care să surprindă laturile

sintactică și pragmatică ale limbajului în contextul dizabilității intelectuale.

Bibliografie

- Bodea- Hațegan, C. (2011). Abordări structuralist-integrate în terapia tulburărilor de limbaj și comunicare, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
- Bodea Hațegan, C; Anca, M. (2008). Terapia limbajului – o abordare interdisciplinară, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
- Bodea-Hațegan, C. (2014). Proba de evaluare a abilităților morfologice în limba română (resursă electronică), ISBN 978-973-109-505-9.
- Bodea-Hațegan, C. (2014). Probă de evaluare a abilităților morfologice în limba română. Aplicații psiholingvistice, E-book, Editura Argonaut, Cluj-Napoca.
- Chiș, V. (2002). Provocările pedagogiei contemporane, Presa Universitară Clujeană, Cluj- Napoca.
- Cucoș, C., (1998). Psihopedagogie, Editura Polirom, Iași;
- Gherghuț, A. (2000). Psihopedagogie specială, Editura Polirom, Iași;
- Ionescu, M., R, I., (coord.), (2001). Didactica modernă, ed. a II-a, Editura Dacia, Cluj-Napoca
- Roșan, A. (coord.) (2015), Psihopedagogie specială. Modele de evaluare și intervenție. Editura Polirom, Iași;

-
1. Profesor educator CSEI, nr. 1,
Email: delia.tirlea@gmail.com
 2. Profesor psihopedagog Școala Speciala Huedin